

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Ooststraat (Wervik, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2018F154
juni-juli 2018

NOTA
PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Voorafgaand:

Bekrachtigde archeologienota met regulier traject (ID 502):

- Verslag van resultaten bureauonderzoek (projectcode: 2018C162)
- Programma van Maatregelen (projectcode: 2018C162)
- Melding prospectie met ingreep in de bodem (2018C162)

Verslag van resultaten proefsleuvenonderzoek
(projectcode: 2018F154)

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Marie Lefere

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Marie Lefere, OE/ERK/Archeoloog/2016/00104

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2018

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 1. Programma van maatregelen	6
1.1 Administratieve gegevens	6
1.2 Aanleiding van het vooronderzoek	7
1.3 Resultaten vooronderzoek met ingreep in de bodem.....	7
1.4 Gemotiveerd advies.....	9
1.5 Programma van maatregelen.....	9
1.5.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	10
1.5.2 Onderzoeksstrategie en –methode	11
1.5.3 Conservatiestrategie	13
1.5.4 Natuurwetenschappelijk onderzoek.....	13
1.5.5 Duur en kostenraming.....	14
1.5.6 Noodzakelijke competenties van de uitvoerders	14
1.6 Conclusie	14
Deel 2. Bibliografie	16

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied met kadasternummers weergegeven op de GRB-basiskaart (bron: Geopunt).	7
Figuur 2: Het sleuvenplan met weergave van alle sporen, geprojecteerd op de GRB-basiskaart (bron: Geopunt).....	8
Figuur 3: Thematische kaart met advieszone voor opgraving weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	13

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	6
--	---

Deel 1. Programma van maatregelen

1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

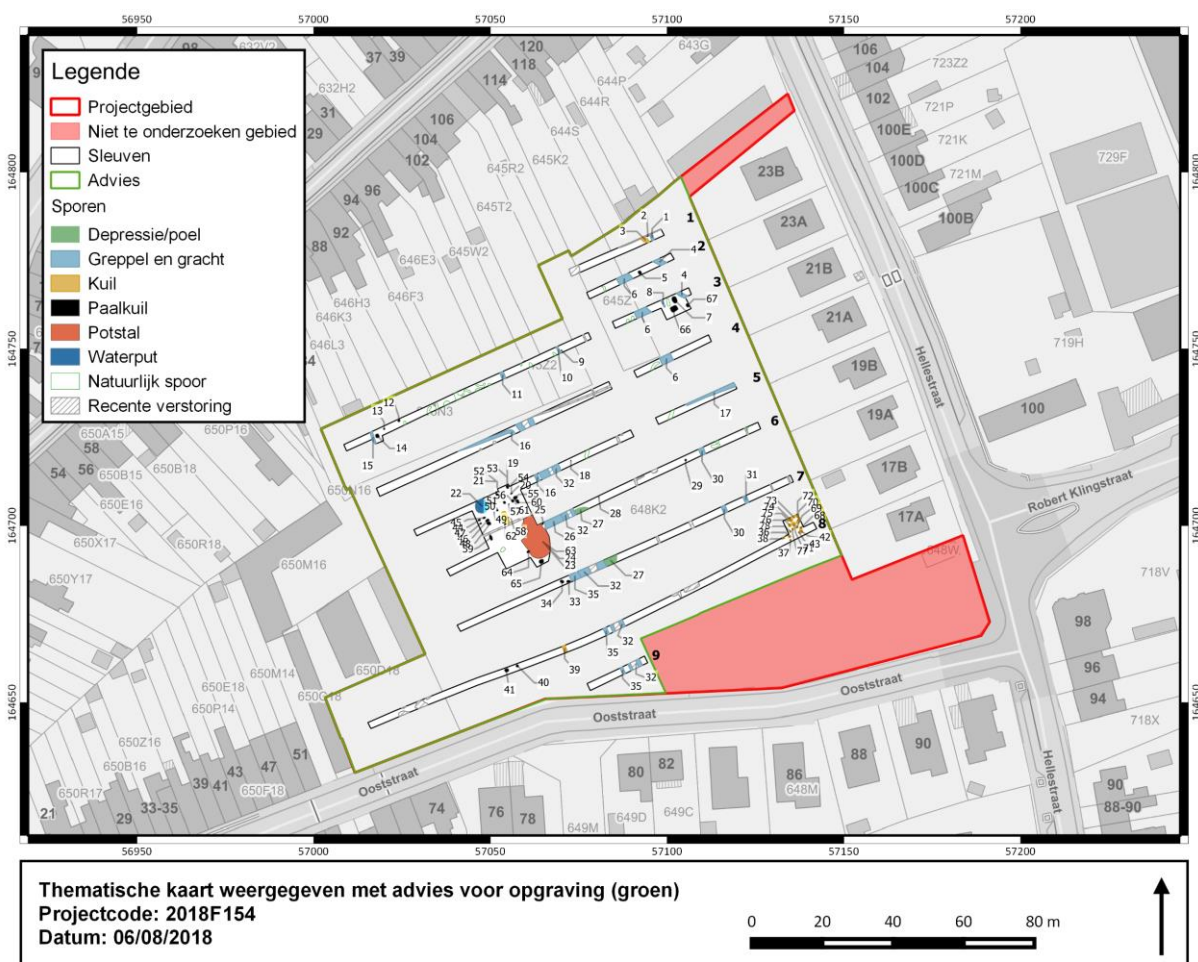
a) Projectcode	2018F154	
b) De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	Marie Lefere OE/ERK/Archeoloog/2016/00104	
c) De locatie van het vooronderzoek:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Wervik
	Deelgemeente	
	Postcode	8940
	Adres	Ooststraat
	Toponiem	Ooststraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 56909 Y _{min} = 164609 X _{max} = 57247 Y _{max} = 164844
d) Het kadasterplan met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelnummer of -nummers	Wervik, Afdeling 1, Sectie 1, Sectie A, nr's: 646n3, 645z2, 645v2, 645z, 650d18, 648k2, 648w Figuur 1	

overige Romeinse paalsporen komen vrij verspreid voor in het projectgebied. mogelijk bevindt dit gebouw zich binnen een afbakeningsgreppel die eveneens werd aangetroffen. In de zuidwestelijke hoek van het projectgebied, in sleuf 8, werden ook nog 2 paalsporen aangetroffen die mogelijk deel uitmaken van een gebouw. Het is tevens goed mogelijk dat er in het noordoostelijke deel van het projectgebied nog een andere afbakeningsgreppel werd aangetroffen, dit zal verder onderzoek nog moeten uitwijzen. ook hier werden nog paalsporen aangetroffen die een iets ander uitzicht hebben dan de Romeinse paalsporen. In de zuidoostelijke hoek van het projectgebied werd een concentratie van kuilen aangetroffen. Deze hebben een volledig ander uitzicht qua vorm en kleur dan de aangetroffen Romeinse sporen en leverden geen dateerbaar materiaal op. Er kon eveneens geen structuur in herkend worden.

Ook werden nog 2 kuilen aangetroffen die mogelijk kunnen gedateerd worden in de Eerste Wereldoorlog.

Al deze sporen en structuren dienen nog verder te worden onderzocht, teneinde een meerwaarde te kunnen bieden voor de lokale en regionale archeologie en geschiedenis. Bij het uitvoeren van een vervolgoopgraving is de kans reëel dat er bijkomende informatie kan verkregen worden over de *vicus* van Wervik en de algemene geschiedenis van Wervik. Er wordt bijgevolg een vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een vlakdekkende opgraving. Hierbij wordt een oppervlakte van 13062 m² geadviseerd.

Figuur 2: Het sleuvenplan met weergave van alle sporen, geprojecteerd op de GRB-basiskaart (bron: Geopunt).

1.4 Gemotiveerd advies

Op basis van de uitgevoerde proefsleuven kan een advies geformuleerd worden betreffende het al dan niet opnemen van bijkomende maatregelen in het kader van verder archeologisch onderzoek op het projectgebied Wervik Ooststraat.

In totaal werden 9 sleuven (1428,9 m²) getrokken en 4 kijkvensters (307,3 m²) onderzocht. Op die manier werd een totaal van 1736,2 m² onderzocht. Het gaat om 10,8 % van de totale oppervlakte (13182,9 m²) door middel van proefsleuven en 2,4% door middel van kijkvensters. Op die manier werd 13,2 % van het terrein archeologisch onderzocht.

Zoals eerder aangegeven werd een duidelijk A/B/C bodemopbouw herkend, waarbij de klassieke sporenarcheologie werd verwacht.

Verspreid over het projectgebied werden sporen aangetroffen uit de Romeinse periode en uit de Nieuwe Tijd. In de zuidoostelijke hoek van het projectgebied (kijkvenster 4) werd een concentratie van kuilen aangetroffen die helaas niet kon worden gedateerd. Op basis van hun vorm en kleur wordt er van uitgegaan dat ze niet tot de Romeinse periode behoren.

Er werden in totaal 91 sporen aangesneden, hieronder vallen ook recente verstoringen, drainages en natuurlijke bodemverstoringen. Enkele van de uitgeschreven spoornummers zijn tevens ook dubbel, aangezien sommige sporen een nieuwe of tweede nummer kregen tijdens de aanleg van één van de kijkvensters. Ook de potstal heeft 3 spoornummers.

De Romeinse sporen betreffen allemaal sporen die deel uitmaken van één of meerdere erven. Ter hoogte van het eerste en tweede kijkvenster werd onder meer een Romeinse waterput aangetroffen. Een sondering erin toonde aan dat deze structuur minstens 2 m diep is. In de bovenste laag van deze waterput werd ook heel wat vondstmateriaal aangetroffen waaronder een *dupondius* waarop de beeltenis van Hadrianus te zien is. Vlak daarbij bevonden zich verschillende paalkuilen. Enkele van hen maken deel uit van een mogelijk hoofdgebouw met een verdiept stalgedeelte (potstal). Vermoedelijk maken enkele van de overige paalkuilen in dit kijkvenster ook nog deel uit van een ander gebouw. Ook werd nog een mogelijke depressie aangesneden. Dit alles bevindt zich mogelijk binnen een afbakeningsgreppel die werd aangetroffen in deze zone. Ter hoogte van het derde kijkvenster werden ook nog paalkuilen aangetroffen met Romeins materiaal erin aanwezig. Ook in die buurt werd mogelijk een tweede afbakeningsgreppel aangesneden, waarbij enkele paalkuilen werden aangetroffen die een enigszins ander uitzicht hebben dan de Romeinse. In de zuidwestelijke hoek van het projectgebied, in sleuf 8 werden ook nog 2 paalkuilen aangesneden die vermoedelijk een structuur vormen. Dit alles toont het belang van het projectgebied duidelijk aan: er werd minstens één erf of nederzetting aangesneden. Omwille van de verschillende greppels moet er mogelijk vanuit gegaan worden dat er zich meerdere erven bevinden. Een vervolgoopgraving zal dit alles moeten uitwijzen.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden ook 2 kuilen aangetroffen die mogelijk te dateren zijn in de Eerste Wereldoorlog, al zal verder onderzoek dit nog moeten uitwijzen.

1.5 Programma van maatregelen

Bij het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek in de Ooststraat te Wervik werden verschillende sporen aangetroffen, onder meer uit de Romeinse periode en uit de periode van de Eerste Wereldoorlog. Dit alles toont het archeologische potentieel van het projectgebied duidelijk aan en bijgevolg dringt een vervolgoopgraving zich op.

1.5.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

De onderzoeksvragen die bij een vervolgotgraving minstens dienen beantwoord te worden zijn:

a) Landschappelijk en bodemkundig

- Wat is de landschapstypologische context van het projectgebied? Wat is de archeologisch relevante geologische en bodemkundige opbouw?
- Wat zijn verschillende landschappelijke elementen in het onderzoeksgebied? Hebben deze invloed gehad op de locatiekeuze van de verschillende vindplaatsen?
- Wat kan er op basis van het organisch vondstmateriaal gezegd worden over de functionele indeling, het voedselpatroon en de bestaanseconomie binnen de nederzetting? Welke cultuurgewassen werden in de verschillende fasen verbouwd? Zijn er aanwijzingen voor chronologische verschuivingen?

b) Nederzetting(en)/erf (erven)

- Wat is de aard, datering en ruimtelijke samenhang van de verschillende elementen in de vindplaats?
- Wat zijn de structuren die werden aangetroffen?
- Werd er nu effectief een hoofdgebouw met een verdiept stalgedeelte aangetroffen zoals de proefsleuven deden vermoeden?
- In hoeverre kunnen er gebouwplattegronden worden herkend en kunnen er uitspraken gedaan worden met betrekking tot typen plattegronden en functionele en constructieve aspecten van de gebouwen? Is er sprake van herstelfasen? Zijn er aanwijzingen voor interne organisatie binnen de gebouwen?
- Is er sprake van één of meerdere erven? Of is er een nederzetting te herkennen?
- Hoe is dit alles opgebouwd en wat zijn de onderlinge verhoudingen?
- Zijn er verschillende bewoningsfasen vast te stellen? Evolveerde de inrichting van de nederzetting, erf of erven doorheen de tijd?
- Zijn er aanwijzingen voor menselijke activiteit voorafgaand aan de Romeinse periode? Zoja, wat is hun aard, omvang en datering?
- Wat met de concentratie kuilen in de zuidoostelijke hoek van het projectgebied? Kunnen daarin structuren herkend worden? Zoja, wat is hun aard, omvang en datering?

c) Landinrichting

- Op welke manier is het cultuurlandschap ingericht?
- Zijn er zoals het proefsleuvenonderzoek doet vermoeden afbakeningsgreppels te herkennen? Zijn er op die manier woonerven of landbouwwarealen te herkennen, die gemarkeerd zijn aan de hand van greppelsystemen (bewoning, productie, opslag, ambachtelijke activiteiten,...)
- Is er een directe relatie met het landschap (oriëntatie van de greppels op natuurlijke of structurerende elementen?)

- Zijn er typologische verschillen merkbaar in de greppels? Zo ja, waaraan zijn deze verschillen gerelateerd (afbakeningen versus afwatering, woonareaal versus landbouwareaal, ...)?

d) Materiële cultuur

- Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten en wat is de vondstdichtheid?
- Wat is de conserveringsgraad van de verschillende materiaalcategorieën (inclusief aanwezig archeobotanisch en archeozoologisch materiaal)? Zijn er verschillen op te merken binnen de vindplaats?
- Welke typologische ontwikkeling maakte het aardewerk door in de aangetroffen fasen? In hoeverre zijn (chrono)typologieën met betrekking tot aardewerk en andere materiaalcategorieën uit aangrenzende regio's toepasbaar? Welke overeenkomsten en welke verschillen zijn aanwijsbaar?
- Is er sprake van culturele invloeden vanuit andere gebieden? Zo ja, van waar en welke invloeden?
- Zijn er indicaties voor handelscontacten met andere regio's?
- Zijn er aanwijzingen voor de sociale status van de bewoners van de nederzetting?
- Wat kan er op basis van het anorganische vondstmateriaal gezegd worden over de functionele indeling van de site, de materiële cultuur en de socio-economische positie van de nederzetting? Zijn er aanwijzingen voor chronologische verschuivingen?
- Wat kan er op basis van het organisch vondstmateriaal gezegd worden over de functionele indeling, het voedselpatroon en de bestaanseconomie binnen de nederzetting? Welke cultuurgewassen werden in verschillende bewonings- en gebruiksfasen verbouwd? Zijn er aanwijzingen voor chronologische verschuivingen?

e) Algemeen

- Hoe past de vindplaats in het regionale landschap uit de vertegenwoordigde periodes? Zijn deze vergelijkbaar met soortgelijke vindplaatsen uit eenzelfde periode of wijzen de resultaten op een specifieke functie of omstandigheden binnen de nederzetting?
- Hoe was de voedselvoorziening georganiseerd?
- Maken de structuren of erven deel uit van de *vicus* van Wervik?
- Sluiten de sporen aan bij resultaten van onderzoek in de omgeving en de data van de CAI? Zijn de sporen van dezelfde aard, is het gerecupereerde aardewerk gelijkaardig aan dat van de andere sites?
- Wat betekenen de resultaten voor een aanvulling van kennisleemtes binnen de lokale en regionale geschiedenis?
- Zijn er nog sporen uit de Eerste Wereldoorlog aangetroffen? Zo ja, wat is hun aard en omvang?

1.5.2 Onderzoeksstrategie en –methode

Te “Wervik – Ooststraat” werd een positief proefsleuvenonderzoek uitgevoerd wat impliceert dat een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving zich opdringt. Hierbij wordt het

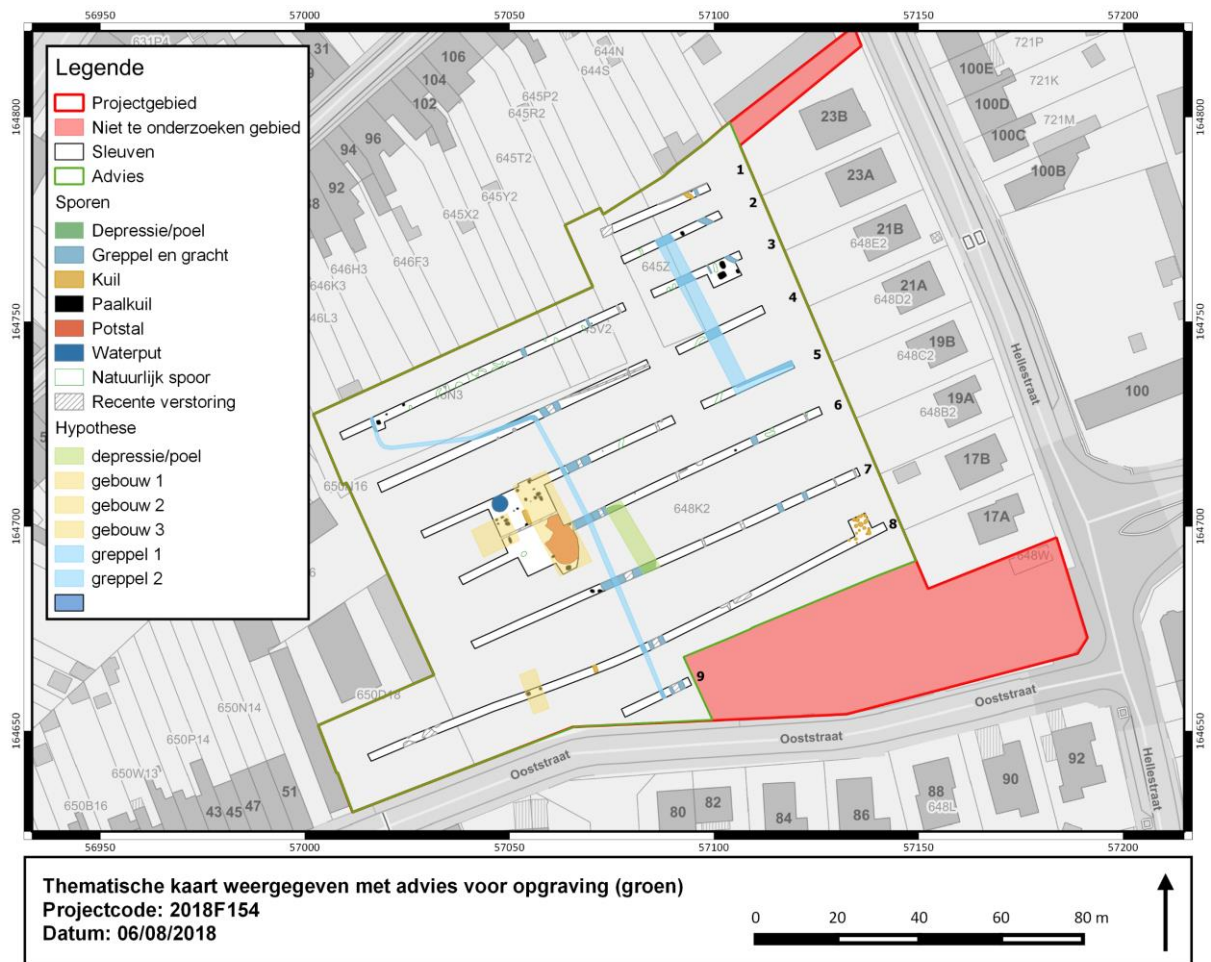
grootste deel van het projectgebied geadviseerd: enkel de zone in de zuidoostelijke hoek van het projectgebied waar geen wijzingen zullen optreden en een kleine strook in het noordoosten van het projectgebied.

Het gaat om een totale oppervlakte van ongeveer 13062m². Hierbij dient rekening te worden gehouden met de aanwezige telecommunicatielijn in het noordoostelijke deel van het projectgebied (die voor een onderbreking zorgde in sleuven 3 tot en met 5). Verder werd tijdens de aanleg van het eerste kijkvenster ook nog een elektriciteitskabel aangesneden, deze stond niet vermeld op de KLIP. Ook dient rekening gehouden worden met het feit dat er zich bewoningsporen kunnen bevinden vlakbij deze ondergrondse leidingen, vandaar dat toch geopteerd wordt om deze vrij te leggen ten einde het projectgebied in zijn volledigheid te kunnen onderzoeken.

Het deel dat wordt geadviseerd voor een vervolgoopgraving wordt op basis van de vastgestelde sporen en in functie van de eventuele structuren opgedeeld in verschillende werkputten, teneinde het archeologische werk efficiënt te laten verlopen. Dit puttenplan wordt opgemaakt door de veldwerkleider in samenspraak met de erkende archeoloog. Voor de aanwezige waterput wordt een bemalingspost voorzien.

Als er een verdiept stalgedeelte wordt aangetroffen, is het opportuun om deze grondig te onderzoeken ten einde informatie te kunnen verkrijgen over de opbouw en de verspreiding van de vondsten binnen deze structuur. Hiervoor wordt geopteerd om het verdiept stalgedeelte onder te verdelen in vakken (50x50 cm) en deze vakken uit te scheppen en de grond uit te zeven. Er wordt stelselmatig verdiept zodat eventueel aanwezige sporen ook kunnen geregistreerd en onderzocht worden. Er worden profielen geregistreerd zodat er verschillende, doorlopende doorsneden in de lengte en de breedte te kunnen registreren. Ook worden er stalen genomen voor natuurwetenschappelijk onderzoek (bvb. fosfaatanalyse). Alle stalen worden voorzien van een vondstnummer en worden per locatie ingemeten zodat het vondstmateriaal kan bestudeerd worden per locatie.

Figuur 3: Thematische kaart met advieszone voor opgraving weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

1.5.3 Conservatiestrategie

Tijdens de vervolgoopgraving zullen verschillende waterdragende structuren aangetroffen worden, deze zullen heel wat materiaal opleveren dat in aanmerking komt voor conservatie. Het gaat hier zowel om organisch als anorganisch materiaal. Het feit dat deze waterdragende structuren zich bevinden vlakbij woningen doet de kans op goed bewaarde vondsten alleen maar toenemen.

Er werd tijdens het vooronderzoek reeds een munt aangetroffen, deze dient te worden opgenomen in het conservatieprogramma van de opgraving. Doel van het conserveringsprogramma is het stabiliseren van vondsten in functie van een duurzaam behoud.

Indien er fragiele vondsten worden aangetroffen moeten deze behandeld en bewaard worden zoals gesteld in de Code van Goede Praktijk.

1.5.4 Natuurwetenschappelijk onderzoek

Volgende waarderingen, analyses en dateringen worden minstens voorzien:

- Waarderingen (naar schatting: nader te bepalen tijdens het onderzoek door de veldwerkleider)
 - 20 VH waardering macroresten
 - 15 VH waardering pollenmonsters

- 6 VH waardering dendrochronologie
- 2 VH waardering botmateriaal
- Analyses en dateringen (naar schatting: nader te bepalen tijdens het onderzoek door de veldwerkleider)
 - 12 VH analyse (natte) macroresten
 - 12 VH analyse pollen
 - 3 VH datering d.m.v. dendrochronologie
 - 4 VH houtsoortbepaling
 - 10 VH ¹⁴C-datering
 - 4 VH anthracologisch onderzoek
 - 3 VH slijpplaatjes
 - 1 VH micromorfologie
 - 6 VH fosfaatanalyses
 - 2 VH röntgenopnames metaal
 - 2 VH archeozoölogie

1.5.5 Duur en kostenraming

Voor de opgraving wordt een termijn van ongeveer 270 mandagen voorzien met een team van 5. Voor de verwerking worden ongeveer 110 dagen voorzien (inclusief uitzeven van de stalen). In totaal komt dit neer op een kost van ongeveer 250000€. Het natuurwetenschappelijk onderzoek bedraagt 15% van deze totale kost.

1.5.6 Noodzakelijke competenties van de uitvoerders

Het veldteam bestaat minimaal uit:

- Een veldwerkleider (onder begeleiding van een erkend archeoloog). Deze veldwerkleider heeft aantoonbare ervaring op minstens 10 zandleembodems, waarvan het grootste aantal sites betreft met Romeinse nederzettingssporen.
- Een assistent-archeoloog, hij/zij heeft ervaring op minstens 2 opgravingen op zandleembodems, waarvan minstens 1 opgraving op een site met Romeinse nederzettingssporen.
- Aangevuld met medewerkers die houder zijn van een diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit.

1.6 Conclusie

In het kader van de geplande werkzaamheden die het aanwezige bodemarchief te “Wervik – Ooststraat” bedreigen wordt een vervolgoopgraving geadviseerd voor een oppervlakte van omstreeks 1,03 ha (13062 m²). Op basis van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek kan gesteld worden dat er bewoningssporen uit de Romeinse periode aanwezig zijn. Tijdens de terreinevaluatie werd mogelijk een hoofdgebouw met een verdiept stalgedeelte aangetroffen. Verspreid over het volledige projectgebied komen verschillende Romeinse paalsporen voor, deze maken vermoedelijk deel uit van één of meerdere structuren. Er werd 1 Romeinse waterput aangesneden en een mogelijke depressie. In de zuidoostelijke hoek van het projectgebied werden verschillende kuilen aangesneden waarvan een datering momenteel onzeker is. Ook kon er geen duidelijke structuur in worden herkend. Er werden ook 2 kuilen uit de periode van de Eerste Wereldoorlog aangetroffen. Vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving zal op

heel wat vragen die gesteld werden tijdens het proefsleuvenonderzoek en nu nog onbeantwoord blijven, een antwoord kunnen bieden.

Deel 2. Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2018

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Lefere M. *et al.*, 2018, *Resultaten van het vooronderzoek met ingreep in de bodem*, onuitgegeven rapport, Ruben Willaert bvba, Brugge.